List 25. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 20. junija 1888.

Obseg: O semenskem žitu in njega izbiranji ter o semenski menjavi. — Nosni obročki za bike. — Zavarovanje proti toči. — Pouk kako ravnati s trtami, da se obvarujejo strupene rose (peronospora viticola) — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — „Nasledki šnopsa“ — Govor poslanca Šukljeta. — Govor poslanca Kluna.— Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O semenskem žitu in njega izbiranji ter o semenski menjavi.

Najcenejše in najboljše semensko žito je gotovo tisto, katero si sam pridelal; to pa seveda le potem, ako si je skrbno vsejal, pridno oskrboval (obdeloval), požel, požeto dobro hranil in posebno previdno izbral.

Žito, katero hočemo uporabiti pri prihodnji setvi, vsejati je treba posebe, in naredkoma v rodovitno in neplevelno zemljo, dobro je oskrbovati, kadar je popolnoma dozorelo, požeti je, a potem ga ne z mlatilnico omlatiti, ampak s cepcem ali na kak drug način n. pr. udarjaje s snopi ob tesarski stol.

Kakor nas uči izkušnja, pokvari se zrnje v mlatilnici. Dobi namreč male razpoke, vsled katerih kali slabo ali sploh ne, posebno, če je namočimo, kakor pšenično. Z namakanjem odpravimo sicer snetjavost, a moča pridere tudi skozi razpoke v zrno in mu umori na ta način kal. Žito pa, katero nam ne bode rabilo za seme, zmlatimo seveda najčisteje in najceneje z mlatilnico.

Da dobimo dobro in brezplevelno semensko žito, potrebno je pa najpoprej, da izberemo le najteže, največe, najpopolnejše, kaljivo in nepokvarjeno zrnje in je potem shranimo v zračno in suho kaščo.

Tako popolne zrnje moramo odbrati s trijerjem ali kar z roko iz žita, katero smo uže večkrat očistili z žitno čistilnico. Za odbiranje je pač dosti časa po zimi in ob deževnih dneh, in to delo opravljajo lahko tudi otroci in postarni ljudje.

Velika in težka zrna se bolj ukoreninijo, in zaradi tega vzrasto iz njih močnejše rastline, katere prejemajo iz zraka in zemlje več hrane in dajejo boljši pridelek, nego rastline iz lahkega zrnja, ki dobivajo že, kadar kale, manj hrane v malem in lahkem zrnji. Majhno zrno se preslabo ukorenini, in iz njega vzrasto le šibke rastline.

Ako ne moremo dobrega semenskega žita pridelati na svojem posestvu, potem je treba seme menjati.

Nepotrebno je seme menjavati na njivah, na katerih se prideluje težko, zdravo in brezplevelno semensko žito. Neizogibna pa je menjava večkrat, če nam dolga zima, toča, rja ali palež in snet pokvarijo žito, če prevzamemo zanemarjeno posestvo z izsesano, plevelno zemljo ali če nam sploh ni mogoče pridelovati semenskega žita zaradi podnebnih razmer, posebno pa zaradi močvirnate zemlje.

Največkrat smo prisiljeni menjati seme laneno, ovseno in krompirjevo. Te rastline le prerade izgube po večletni uporabi svojega semena mnogo rodovitnosti, dobrote in rabnosti, tako da se taki dohodki zmanjšajo.

Pri menjavi moramo jako previdni biti, da dobimo seme zahtevane žitne vrste iz mrzlejšega podnebja, da je bilo skrbno obdelovano in da je popolnoma brezplevelno.

Seme namreč, ki je bilo pridelano na novo pognojeni, rodovitni ilovnati zemlji, v gorkem kraji in pod milim podnebjem nam daje navadno slab pridelek, ako je vsejemo v pustejšo, peščeno zemljo, v mrzlejšem kraji in pod ostrejšim podnebjem.

Veliko je torej na tem ležeče, odkod da dobimo semenskega žita. Posebno oprezni pa moramo biti do reklam semenskih kupcev, ki nam za drag denar ponujajo žitne vrste z razustnimi, a praznimi imeni, ne glede na kraj in podnebje. Le ta žita pridelujejo na vrtu, ne pa na polji, ter zato donašajo potem komaj polovico obljubljenega sadu.

Najbolje je toraj, ako vsadimo za poskušnjo po kakih pet kil takega novega žitnega semena v vrste. Ako vidimo, da žito ugaja zemlji, podnebju in trgovini, potem seveda je vredno naročiti si tacega semena za prihodnjo setev.

K. K. ZEITUNG

Nosni obročki za bike.

Mnogokrat smo v tem listu pisali o napakah, katere delajo živinorejci, ko vzrejajo goved, in poudarjali smo posebno jako pomanjkljivo oskrbovanje bikov. Bik dela najlepša teleta od tretjega do šestega leta, pa ne pri nas, ampak po deželah, koder znajo z biki ravnati. Pri nas rabimo za pleme dvoletne in triletne bike, štiriletne pa dajemo mesarju. Zakaj? Zato ker so naši biki v četrtem letu uže pretežki, preleni in prehudi. Kdo je pa temu kriv? Kmetovalec sam, ker prične prezgodaj rabiti bika, ker mu ne dovoljuje prostega kretanja ali dela v svežem zraku in ker ga presilno rabi za pleme. Nasledek takemu ravnanju je, da se bik neprimerno debeli, poleni in vzgubi vso moč v zadnjih nogah, ter vsled tega podira krave, kadar jih plemeni, k tlom. Dober bik, če je še tako velik, mora biti čil in ne sme najmanjše krave podreti. Kako pa vzredimo take dobre bike? Take bike vzredimo, ako jim sosebno dajemo mnogo prilike, da se gibljejo v svežem zraku, če jih primerno krmimo ter jih šele konci drugega leta pričnemo rabiti za pleme. Takega bika ohranimo potem pri dobri moči, ako ga ne zlorabimo s prevečkratnim plojenjem in mu dajemo vsak čas priliko pregibati se pod milim nebom. To pa tako, če priredimo biku ograjen prostor, koder se more preletavati, ali pa ga rabimo za delo, kar je še najboljše. Sedaj pa poreče ta in on: kedo

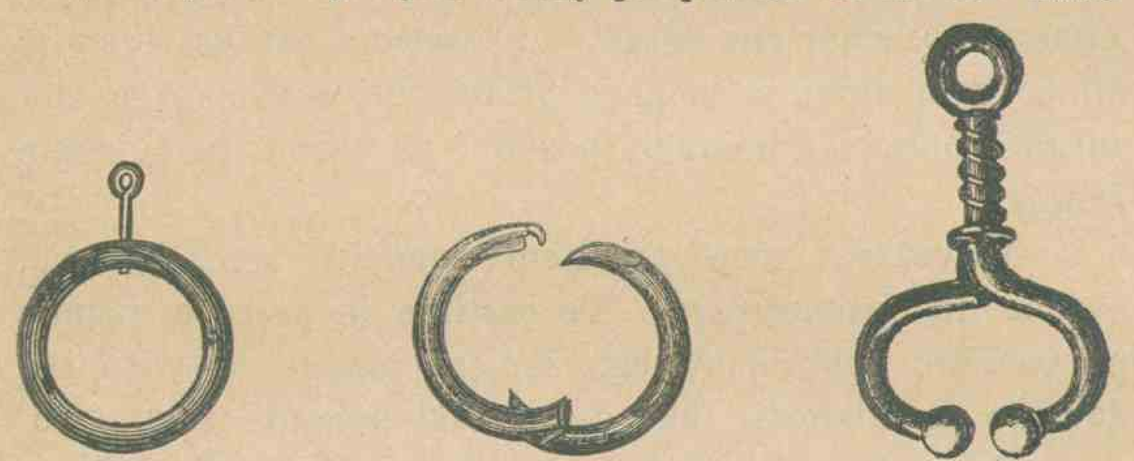

Podoba 38 *Podoba 39.* *Podoba 40.*

naj pa napreza hudega bika? Ako z živaljo uže z mlado lepo ravnamo, ni nikdar huda. Vendar pa zarad varnosti in da ga sploh laže rabimo, denimo biku v nos obroček in potem lahko delamo z njim, kar hočemo. Ako ima tak obroček, vodi ga lahko vsak otrok, in če ga priprežemo k staremu volu, nauči se kmalu voziti. Bik, ki je vsak dan eno uro upežen, ki ga primerno dobro krmimo in ki nima na leto več nego 100 krav ubrejiti, sposoben bode za pleme do osmega leta in delal bode od tretjega leta nadalje toliko lepša teleta, kolikor starejši bode.

Zatorej, živinorejci, poslušajte ta nasvet in devajte bikom take obročke v nos. Ti obročki so različni. Podoba 38. kaže obroček, ki se narazen snema, da ima podobo črke S, potem se z enim koncem (ki je šilast in oster) vtakne skozi nos po znanem načinu zopet skupaj sklene, na sklepu z vijakom (šravfom) pritrdi potem vijak odlomi. Tak obroček stoji 60 kr. do 1 gld 20 kr.

Podoba 39. kaže druge vrste obroček. Na podobi je obroček odprt. Šilasti konec se vtakne skozi nos, obroček se skupaj stisne, vzmet zaskoči ter obroček skupaj drži. Ta obroček stoji 1 gld. 12 kr. do 1 gld. 50 kr.

Podoba 40. kaže ameriške kleščice, s katerimi se biki vodijo. Te kleščice je lahko biku dajati v nos, in kadar treba tudi iz njega vzeti. Krogljici pridete namreč v nos, vzmet pa klešče tako skupaj drži, da ne morejo iz nosa pasti. Te klešče stoje 50 kr.

Take obročke in klešče prodaja Franc Schön na Dunaji (Wien, II. Praterstrasse 78).

Omenjamo, da morajo na Virtemberškem vsi licencevani biki imeti obročke v nosu, in bik, ki nima takega obročka niti premije ne dobi na razstavi.

Zavarovanje proti toči.

Lani je po mnogih krajih sekala strašna toča ter naredila veliko škode. Kmetovalca zadeva takšna nesreča tem bolj, ker si nima s čim pomagati. Edino upanje v prihodnjo srečnejšo letino mu še ostaja.

Kod in kedaj bode toča bila, tega ne pove nobena pratika, za to nimamo nobenih znamenj, nobenih pravil; poljski pridelki so vsako uro v nevarnosti, da jih uima ne uniči. Ta bojazen tare kmetovalca, dokler pridlekov ne pospravi pod streho. Previdni kmetovalci po drugih deželah se zatorej pogostoma zavarujejo zoper škodo po toči.

Pri nas ni tako, če ravno so uže veliko pisali in prigovarjali, zlasti c. kr. kmetijske družbe, uradi in korporacije. Naši ljudje se ne morejo odločiti, da bi se obilneje zavarovali proti toči. Sicer si res prihranijo stroške za primeroma le majhno premijo ter rajši pretrpe ves strah od uim. Toda napačnost svojo izprevidijo šele tedaj, ko jim je toča uže ves pridelek uničila, ter nimajo s čim plačati dače, priklade, plače hlapcem in deklam itd.

Po drugih deželah smatrajo stroške za zavarovalne premije za redno doklado k dačam ter jo radi plačujejo. Zatoraj pa jih tudi vse poletje ne tare tist strah od toče, kateri nadleguje vse druge, ki niso zavarovani.

Drugače je pri nas!

Zmerom čujemo pritožbe, kako se kmetovalcem hudo godi. Toda posamezniki ne store vkljub temu ničesar, da bi se vsaj oteli izgube, kateri bi jim bilo mogoče uiti. Navadno se izgovarjajo kmetovalci, da zlasti zaradi prevelikega uboštva ne morejo in nečejo zavarovati svojih pridelkov. Toda ravno ta izgovor ni dovolj opravičen. Premije so primeroma jako nizke, pomoč pa o nesreči znatna, da obvaruje kmetovalca še večega uboštva. Časi so res hudi za kmetovalce.

Zatoraj si pa morajo pomagati zlasti tako, kakor je najlaže. Zavarovanju proti toči je kmetstvu živa potreba.

Da prebivalstvo na kmetih to izpozna, za to naj bi skrbeli zlasti oni, kateri imajo največ vpliva in pra-

vega sočutja do njega, in katerim tudi zaupa. Sčasoma bode pridovarjanje in nasvetovanje vsekakor začelo prodirati in zmagovati.

Pouk, kako ravnati s trtami, da se obvarujejo strupene rose (peronospora viticola)*).

Peronosporo viticolo, po domače strupeno roso, ki se je bila junija meseca lanskega leta pokazala na Goriškem, ustavila je v njenem razvoju izredna suša meseca julija in septembra, in zato ni mogla škodovati trti in posebno ne trgatvi.**) Deževje oktobra meseca pa jo je zopet oživilo, in vsled tega niso po nekaterih krajih popolnoma dozorele trtne jagode.

C. kr. kmetijsko društvo meni, da bo marsikateri trtogojec, zapeljan po izkušnji lanskega leta, dvomil, da se to zló letos povrne, in zato si šteje v dolžnost, prav živo priporočati vsem, naj nikar ne opuste onih pripomočkov, ki so se izponesli popolnoma izdatno proti poškodovanju po peronospori. Med temi pripomočki navajamo posebno bakreno apneno zmes, katero je pripravljati takole:

Za vsak hektoliter zmesi, kojo imamo napraviti, denemo tri kilograme bakrenega vitrijola v redko tkano cunjico ali vrečico, ki ji je treba potem z vrvco zvezati; nato vzamemo bedenj (čeber) ali drugo leseno posodo, v kateri naj bo 50 litrov vode, na robu pa zabit, žrebelj na katerega obesimo za vrvco omenjeno vrečico, tako da bo samo do srede pod vodo. V 12 urah se raztopi ves vitrijol; zato zadostuje, da opravimo to delo zvečer, da bo vitrijolova raztopnina o pravem času napravljena. Zmehčajmo $1\frac{1}{2}$ kilogram živega apna ali pa $3\frac{3}{4}$ kilogr. enako $2\frac{1}{2}$ litra ugašenega apna v drugih 50 litrih vode. Tako narejeni belež (apneno tekočino) vlijemo skozi sito, ki naj bo za spoznanje gostejše od luknjic pri žveplalnici, v vitrijolovo raztopnino; to pa mešamo s palico tako dolgo, dokler postane vsa zmes enakobarvena.

Če smo rabili čist vitrijol in dobro apno in če smo tako ravnali, kakor je tu popisano, mora zmes imeti svetlo višnjavo barvo, in kadar se za nekoliko časa poleže, bode tekočina nad njo popolnoma brez barve.

Če pa ni taka, ampak če je bolj ali manj višnjava, to je znamenje, da ni bilo zadosti apna, in trebalo ga bo dodejati, drugače bi utegnila smes zelenim delom trte škodovati, in to zaradi tega, ker bi bilo v njej še precej nerazkrojenega bakrenega vitrijola. Da se ognemo te nepriličnosti, najbolje je, če stehtamo vselej živo ali ugašeno apno. Kadar rabimo, kakor po navadi, ugašeno, pojde nam delo bolj izpod rok, če je zmerimo, nego če je stehtamo. V ta namen vzemimo cilindrsko posodo od belega kositra v premeru in znotranji visokosti 147 milimetrov ali pa kubično lesno škrinjico, koje strani pojo ermi 136 milimetrov. Če ravnamo tako, ognemo se tudi preobilo apna v bakreno-apneni zmesi, katera bi nekoliko časa zavirala učinek bakra.

Razume se samo po sebi, da moramo dobro premešati zmes vsakkrat, kadar jo vzamemo nekoliko, da napolnimo škropilnico.

(Konec prihodnjič.)

*) Ta pouk je posnet iz goriškega „Gosp. Lista“, spisal pa ga je po naročilu c. kr. kmet. društva goriškega poročevalec posebnega odseka za studije o peronospori, gosp. Tomaž Frühauf, pristav na c. kr. poskušališči za svilarstvo in vinarstvo v Gorici.

**) Tako je bilo tudi v Vipavski dolini. Bati se je, da se začne strupena rosa širiti tudi po Dolenjskem. Ker se je nže pričela kazati, zato objavljamo ta pouk.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

80.

Vestfalski kmet.

Vestfalska je kos Nemške. V tem kraju so se obdržali še dovolj čisto stari nemški običaji; vestfalski kmet namreč ne zapelje rad v nove kolovoze. Ves severni kos Vestfalske je raven, leža vasi toraj ni in ne more biti malerična. Tudi se vasi ne držé vkup, pojedini domovi so daleč razmetani. Tako je bilo uže za Tacita in je ostalo do današnjega dne. Vsak kmet živi sam zase na obširnem posestvu.

Stopimo na vestfalski dom in oglejmo si ga. Hiša stoji ondi, kjer nehajo njive ter je svet uže bolj napet. Do najbližnjega soseda imajo četrt ure. Vsa zemlja leži vkup: njive, travniki, pašniki in gozd. Hiša in gospodarska poslopja so nekaki na sredi. To je jako pametno in tudi koristno. Ako posestvo ni razmetano, koliko manj potov se naredi, in koliko manj tožb ima kmet zastran meja. Od hiše navzdol leže njive, po katerih se ziblje visoka rž. Polje je večinoma zarobljeno z visokimi jeseni ali grčavimi bresti, ki stoje ob obeh straneh grabna. Taka izkopana in živa meja je najboljša, več je vredna kot naši mejniki z vsemi mapami. Tako je bilo od nekdaj, in tega se drži kmet tudi dandanes. Vestfalski kmet stare korenine mnogo drži do tega, da ima lepo urejeno posestvo, takošno hoče izročiti sinu, kakoršno je prejel od očeta. Zato je pri meji sila natančen in strog. Bog ne daj, da bi mu kdo v škodo hodil. Prav zato se trdovratno upira železnici, dokler more ti odbija, da ne bi šla po njegovem svetu. Škoda mu je zemlje, ki jo železnica sné, pa tudi posestvo mu raztrga, kar mu ni po volji. Kdor slabo gospodari in posestvo zadolži, da mora nekoliko kosov odprodati, njega prezira vsa vas, to je največa sramota, ki si jo more kmet na glavo nakopati. Leti nakupljeni kosovi se ne pripišejo gruntu, sami zase so pri hiši, kot nameček. Od grunta se ne sme nič oddati, k gruntu nič pridejati. Grunt bodi nedotakljiv.

*

Na takem gruntu smo. Po polju drži pot, s katere se spuščajo steze na desno in levo. Kjer neha polje, tam se prične gosto zaraščena hraščina, po katerej prašiči rijejo. Ta hraščina sega gori do gospodarskih poslopij in še nekoliko naprej da jih varuje burje in severja. Hiša je dolga in široka, v dvoje nadstropij, s slamo pokrita ter lepo pobeljena, da se odlikuje od ostalih gospodarskih poslopij. Strehe morajo biti vedno dobre na vseh poslopjih, do tega kmet mnogo drži. Stopimo tedaj v hišo. Vrata so tako visoka in široka, da lehko senen voz zapelješ v vežo, in v veži samej moreta stati dva taka voza. Na desno in levo so hleva konjska in goveja, in nad njimi so prostori za krmo. Zadaj za vežo je prava hiša, v katero držé dvoje duri z vrta. Hiša ima več pregradkov, velika soba ima okna na vzhodno in južno stran, kamra pa v vežo, da gospodar more videti kar s postelje, kaj in kako se dela v veži. Potem imajo še posebno sobo, v katerej navadno nobeden ne leži. Ta soba je bolj pričejena, odmenjena je sorodnikom, prijateljem, znancem in tujcem, pa domačim veselicam. Nad hišo so žitnice, in pod hišo kleti, Toliko in tako neenakih okenj malokje dobi, kakor v vestfalskih kmetskih hišah. S kuhinje vidi gospodinja na vse strani. Dimnikov ni, samo lina, skozi katero dim odhaja. Pred hišo stoje košate lipe, pod njimi mize in klopi.

Na obširnem dvorišču stoje podi, senice, kolnice in drugo temu tako. Koj za lipami je sadovnjak; drevesa so krepka in zdrava. Na sadovnjaku so gredice za salato in ostalo zelenjavo pa za cvetlice. Toda kmet stare korenine ne mara za cvetličje, če tudi je trden in mu ni gledati na par pedi zemlje, vendar se je mu škoda zdi. „Naj raste trava, ali fižol, ali kaj drugega, kar zaleže pri hiši, bolj pa netno je“, pravi „cvetličje je za gospodo“. Zunaj sadovnjaka leže sočne senožeti ali deteljišča, na katerih nakosi gospodar mnogo krme za konje. Vestfalski kmet jako čisla konje pa mu dado tudi lepih dohodkov. Tudi senožeti so opasane z grabni in obrobljene z živo mejo. Pri nekaterih hišah imajo tudi ribnik, v katem karpe rede.

Na takem domu, med zabasanimi senicami, nasutimi žitnicami in polnimi hlevi gospodari vestfalski kmet. In kako ponosen ti je nánj! Sedaj gleda, sedaj veleva, sedaj pokara, sedaj tudi sam prijema za delo, da pokazuje, kako hoče imeti, kako mora biti. Lepo urejeni dom svoj hoče kedaj izročiti najmlajšemu sinu, ali če sina nima. najmlajšej hčeri. Če izroči dom hčeri. mora zet sprejeti njegovo ime; staro ime ne sme od hiše. In kako se vede kmet do družine, do delavcev, do kočarjev? Pri njem je vse naravnost, brez laži, brez zvijače, kar reče, ne oporeče. Ker se zaveda veljave svoje, zato biva kedaj pa kedaj trdovraten in preoblasten. Družina ga mora s krstnim imenom klicati. On družino „tiče“, naj si je mlada ali stara, a njega družina „viče“.

Kadar mu deca nekoliko odraste, privaja jo delu, sinovi pomagajo hlapcem, hčere deklam. Ali deca ni čez hlapce in dekle, ravno narobe, nobenemu ne smé sezati v besedo pri mizi ali pri večernej preji. Kar jej veli družina, mora storiti molče. Ali kedar se snide z deco malih kmetov, ali z deco gostaško, tedaj pa uže pokazuje, da je kaj več, da je s premožne hiše.

(Dalje prihodnjič.)

Nasledki „šnopsa“.

(Dalje.)

To priliko prvega javnega plesa v Zalesji hotel si je tudi Žvanov Šimen nekoliko od bližeo gledati. Ko nekoliko časa vse pazljivim okom od strani ogleduje, zmaje z glavo in reče: „Ljudje božji, to-le se pa ne bode dobro končalo, ima po nečem hudi duh.“ — Malo pogodrnja in odide svojo pot domov. Da se ne bode dobro končalo, se mož ni motil, kar bodemo iz posledic spoznali.

Taki javni plesi vršili so se potem vsak mesec najmanj po enkrat. Da pa ti plesi samo na podu ostali niso ter da jih je mogel vsakdo videti, oskrbel je malopridni Plahtač sam za potrebne naprave. Dal si je na svoje stroške narediti tri velike okrogle pode, kateri so se mogli skupaj sestaviti, a kadar se pa rabili niso, tudi narazen vzeti. Te pode, „brijarje“ imenovane, nastavljal je Plahtač navadno vsako drugo nedeljo pod veliko lipo ob svoji hiši, ako mu tega vreme zabranjevalo ni. Za škripače dal je pa posebni oder med lipovimi vrhovi napraviti, do katerega vodile so zložne stopnice. S tem pridobil si je v Zalesji ples popolna tla; vsakdo, ki je ob času „bala“ mimo tega očitnega prostora javnega pohujšanja prišel, naj bode uže, od kodar koli, mogel se je, če je za „vižo“ nekoliko grošev plačal, vrtiti, dokler se mu je ljubilo. „Viži“ določena bila je posebna tarifa za one tujce, kateri so ravno ob takih prilikah mimo prišli in so se hoteli malo zavrtiti. To tarifo poberal je Plahtač sam; ker je imel godce za vsako priliko sproti pogojene, neslo je zopet to le njegovemu lastnemu žepu dobiček. Malopridni Naduhar je pa od tega časa kar stalno pri Plahtaču bival, svoje burke vganjal in lahkoživce v zanjke Plahtačeve loviti pomagal.

In tako je bilo v Zalesji polagoma do tega prišlo, o čemur bil je mili vladika blagega spomina A. M. Slomšek o svojem času v „Drobtinicah“ napisal. Kratek zapopadek temu glasil bi se nekako takole:

„Vrag naveličal se je svojega peklenskega stanovanja; na zemlji hotel si je poiskati ugodnega bivanja. V ta namen preštefnjal je vse kote družbe človeške; med vsak stan, v vsako hišo in v vsako družino vtaknil je svoj nos; zgrešil ni niti najzadnje bajtice, — da še celo v cerkev jo je bil pokukal. Skoraj v vsakem kraji dobil je več tacega, kar mu je bilo kaj po volji; pa tudi nikjer ni bilo popolno brez vsega tega, s čemur se on nikoli sprijaznil ne bode.

Povsod naletel je na več ali manj krščanskega duha, na to ali ono pobožno šego. Med prostim kmetskim ljudstvom mu je pobožna molitev sv. rožnega venca najhuje napletala; v bolj gosposkih družinah mu to ni

uže tako hude preglavice delalo. A na stenah visela je tu in tam kaka sveta podoba, „britka martra“; pri hiši bil je morda celo kak blagoslovljeni rožni venec, čeravno se ga za skupno molitev morda nikoli rabilo ni, pred jedjo in po jedi se je morda eden ali drug kar tako tja v en dan na pol prekrižal, a ob večeru pred počitkom pa kaj malega na Boga pomislil. Vsega tega vragovi želodec ni mogel prenašati. Ugodnega kraja, kjer bi si novo bivanje na zemlji ustanovil, ni mogel tako hitro najti in uže je začel obupovati. Ves potrt in klavern napotil se je po drugi poti proti svoji domovini nazaj. Kaz se mz zazdi, da ga je nekaj prav prijetno v ušesih zazgačkalo; ustavi še, nateza svoja kosmata ušesa in res iznova se z vso gotovostjo prepriča, da mora na zemlji zanj vendar-le kaj poseqnega pripravljenega biti, kajti na-nja vdarjali so mu prijetni gla ovi godbe, med katerimi se je pa čul tudi še drug ropot, vrisk, smeh klafanje itd. „Aha! To-le moram pa vendar še pogledati“ misli si, „prej ko pusto zemljo zapustim“.

(Dalje nasiednjič.)

Politične stvari.

Govor državnega poslanca profesorja Fr. Šuklje-ja.

(Dalje.)

Navadno potegne z direktorjem v predigri k Göthejevemu Faustu; s tem pravi: Ihr wisset wohl, was wir bedürfen, wir wollen starke Getränke schlürfen“. Rekel bi, da takrat ni bil srečen s svojimi ingredijencami. Jaz se prištevam k najpazljivejšim poslušalcem gospoda poslanca Carnerija in sicer iz dobrega uzroka. Stvarno budgetarnega se od njega malo naučiš, a zato te odškoduje z obilnostjo krilatih besed, katere kar iz rokava siplje, in vrneš se zadovoljen na svoj sedež, kajti svest si, da si jako obogatel zbirko parlamentaričnih spomina vrednih stvarij. Letos pa še tega ni bilo. Poslušal sem govor njegov, ga pazno prečital, toda našel sem le jeden stavek, ki spominja na stari boljši čas.

To je stavek, da večina hoče „Nemce pripraviti ob stare pravice, ob vodstvo“. V mnogojezičnej državi je popolnem prav, da narod, ki kar se tiče števila, duševnih in gospodarskih sposobnostij, prekaša druge in daje tudi več vojakov, prevzame vodstvo. To je faktum, kateremu se vsi radi uklanjajo. Da bi pa to bila pravica, ki bi pristojala kakemu narodu, kot podedovano, zgodovinski utrjeno pravo, kot pravica, ki velja za vse čase, ter izključuje tekmeca, to je nekaj, kar smo se morali naučiti šele od gospoda Carneri-ja. (Dobro! Dobro! na desnici). In da se je ta stavek razlegal iz srede stranke, ki se ponaša s svojim liberalizmom, ki vedno govori o jednakosti pred postavo, da ga slišimo iz ust moža, ki tako slabo govori o feudalni politiki, ki pa na svojo moč pripoveduje, aristokracijo plemena. (Dobro, dobro na desnici.) To bi bila stvar, katerej bi se bil moral jako čuditi, da je nesem slišal iz ust tega filozofičnega poslanca zelene Štajerske, katerega mnenje nekak čudno nasprotuje mišljenju drugih ljudij.

Sedaj začnem s poslancem Maggom. Govoril je prav za prav o budgetu, o državnem proračunu, tako malo, da bi ga lahko popolnem prezrl, le jedna opomba se mu je čudna zdela tem bolj, ker jo je sekundoval poslanec Pihler, ki mi je jako simpatičen. Imenoval bi ga liričnega tenorja opozicije. (Veselost na desnici). Gospod poslanec Magg govoril je o oni avstrijski državi, ki „se je ustanovila na nemških tleh“. Jaz ne vem, kaj je s tem mislil; če pa je mislil, da so bili izključno in to naglašam, da se moje besede ne bodo kako zasukavale — izključno Nemci, ki so ustanovili Avstrijo, je to trditev, ki res ni več nova, toda še manj pa resnična. (Odobravanje na desnici). Dve fakti se le morata jemati v poštev, ali se šteje za leto njene ustanove 1278, bitva pri Dürnkrutu ali Stillfriedu ob Moravi, kakor jo vi hočete imenovati, pri temu bi se moglo pač ugovarjati, iz krvavega boja Habsburžanov in Přemislidov ni izšla avstrijska država, temveč le domača sila Habsburžanov. Pa če se tudi postavite na to stališče, kak resultat pa dobe?

Ne bodem se oziral na ljudi moje narodnosti, ki so bili v tem boji. Štajerski „Reim Chronist“, za katerega je gospod poslanec Menger tako unet, če ga je čital ne vem, pohvalno poudarja, da so se specijalno Kranjci udeleževali boja na Moravskem polji. Kako se pa more prezreti to, da so se Ogri udeleževali tega boja? Ohranilo se je pismo kralja Rudolfa, iz katerega se razvidi, da mu je ogerski kralj Ladislav bil pripeljal 56000 mož, ki so se — kakor zopet trdi štajerski „Reim-Chronist“ jako hrabro bojevali v tem boji. Opozarjati hočem, da je madjarski šovinizem starega in novega časa, začenši s Simonom de Kezai, do novejšega madjarskega zgodovinarja Szallay-a, to zmago reklamoval za ogersko in pripisoval zasluge zanjo le Ogrom.

Vzemimo pa leto, v katerem je Avstrija res zgodovinski nastala (Dobro! Dobro! Prav res! na desnici), leto 1526, ko je Habsburžan Ferdinand po krvavih dogodkih pri Mohácsi dobil češko in ogersko krono. To je rojstno leto avstrijske države (Tako je na desnici). No, če se k temu povrnemo, češke krone neso dobili s habsburškim mečom; (prav res je, na desnici), neso je pridobili s tem, da bi bile habsburške planinske dežele s svojo privlačilno silo k sebi pritegnili močnejši kraljestvi Češko in Ogersko, še celo po dednem pravu ne, če se govori o nemškej habsburškej dinastiji, rad bi z vso skromnostjo opozoril na to, da se — in avstrijski narodi so ponosni in srečni v tej misli — jako mnogo luksenburške, jagelonske in arpadske krvi pretaka po žilah naše dinastije, če se tudi ne oziram na rodoslovne razmere k hiši „Lothringen-Vaudemont“. Po dednem pravu neso pridobili češke krone, temveč češki deželni zbor

dne 23. oktobra 1526 in svobodni volilni akt sta najboljši dokaz, da je hiša habsburška dobila češko krono po svobodnej volitvi (prav res je! na desnici) in nekaj podobnega se je zgodilo pri onej manjšini ogerskih stanov, ki so se bili dne 1. decembra 1526 zbrali v Požunu, da svobodno izvolijo Ferdinanda ogerskim kraljem.

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca Kluna

v državnem zboru dne 1. maja 1888.

(Dalje.)

Žal, da smo se varali v svojih nadah; gospod naučni minister se je gotovo bal, da bo kaj zgubil na časti, ko bi se bil po načelu „sapientis est mutare sententiam“ udal našim prošnjam, ker bi se morda potem ljudem zdelo, da njegove naredbe niso vedno primerne in včasih potrebujejo popravil. Zato se je gledé gimnazije v Kranji do sedaj upiral in bi nam prej ustanovil z večjimi troški novo šolo v Ljubljani, kakor pa pustil gimnazijo v Kranji in tako preklical svojo naredbo, nasproti današnjim besedam, kje bi sploh bil minister, ki se ne bi moral ozirati na finančni položaj države. Prebivalstvo na Gorenjskem visoko ceni gimnazijo v Kranji, in zato je 36 občin poslalo v zadnjem zasedanji peticijo deželnemu zboru, kar morejo spričati gospodje od one (leve) strani, v kateri prosijo, naj bi deželni zbor posredoval v tej stvari — da namreč ostane gimnazija v Kranji. Deželni zbor je spoznal potrebo spodnje gimnazije v Kranji in naročil deželnemu odboru naj stori primerne korake, da se ohrani gimnazija.

Jaz pa mislim, da ima o tem vprašanji govoriti več ali manj tudi ta visoka zbornica. Ni treba posegati v pravice eksekutive in ji dajati navodila, vendar ima visoka zbornica važno, rekel, bi odločilno besedo. Kajti gospod minister nam ne more dati obljubljene nove šole, ako mu ta visoka zbornica ne dovoli sredstev. Pameten človek ne bo nikomur odrekel potrebnih sredstev, ali ravno tako umevno je, da mora zbornica presoditi, če so sredstva potrebna. Kakor sem dokazal je šola za nas na Kranjskem potrebna, ni pa potrebno, da bi morala biti v Ljubljani. marveč je želeti iz mnogih vzrokov, ki sem jih prej navel, da se ustanovi v Ljubljani. Na korist je državi, prebivalstvu in disciplini, da gimnazija v Kranji ostane, in če bodo zahtevale razmere, razširi v zgornjo gimnazijo.

Zato bom pri dotičnem naslovu nasvetoval resolucijo, da ostane gimnazija v Kranji, in to resolucijo že sedaj priporočim visoki zbornici, da bo pokazala gospodu naučnemu ministru, da hoče k vsem naredbam g. naučnega ministra reči „da in amen“ (Prav res! na levici), in tudi ne le zaradi tega naložiti državi večje breme, da ostane malo premišljena ministrova naredba.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dobrova 16. junija. *(Različno).* Danes mi je veselo vest „Novicam“ poročati, namreč, da je kozja epidemija v naši fari in šolski občini z dnevom 10. t. m. popolno prestala in zginila. Od dné 1. februvarija pa do dne 10. junija t. l. bilo je v naši fari še v 18tih družinah na kozah še 29 oseb zbolelo; od teh ozdravelo jih je bilo 22, a umrlo pa 7.

Kozé razsajale so v naši občini od dne 20. sept. lanskega, pa do zadnjih dni meseca maja t. l. Dne 10. t. m. je pa zadnji kozavi bolnik popolno okreval in ustal.

Septembra meseca lanskega leta, bile so se koze pričele pri „Maslarji“ v Kozarjah, a končale so se dne 10 t. m. pri „Tinčeku“ na Utiku. Obiskale bile so vse vasi tukajšnje fare od prve do zadnje. Najhuje razsajale so v Kozarijah na Švici in Dobrovi, najmanj pa v Brezji. Po vseh vaseh tukajšnje fare bilo je v 104ih družinah vsega skupaj 248 kozavih bolnikov; od teh ozdravelo jih je 199 oseb, umrlo pa 49; med umrlimi bilo 47 otrok in dvoje odraščenih oseb.

Koze naredile so nam osobito pri šoli veliko občutne kvare; ne le, da ob najugodnejšem času od dne 11. novembra lanskega pa do dne 15. svečana letošnjega leta ni bilo rednega šolskega poduka, s čemur bil je poglavitni šolski pridelek zamujen, nego po drugi strani je tudi večina onih otrok, kateri so koze prestali, po duhu in telesu zelo opešala, in le prav počasi, da si videzno popolno zdravi, se v teh dveh obzirih zopet utrjujejo.

Od pričetka pomladi sem, smo imeli tu za vsestransko rast kaj ugodno vreme. Do konca maja meseca vrstili so se topli dnevi s pohlevnim dežjem. Mesec junij bil je pa do včerajšnjega dne uže precej suh postal; ni čuda, ker bilo je skoz celih 10 dni zaporedoma gorkote do 27 R° na solncu.

Pridelki na polji, izuzemši ozimne reži, katere so pred zimo največ trpele in so redke, vse drugo do sedaj kaj lepo kaže in dobre letine obeta.

Sena, osobito po senožetih v ravnini, ako se lepo spravi, bode memo lanskega leta deloma več, po bregovih pa mnogo manj.

Prva košnja pričela se je pretečenega tedna; precej sena je uže pod streho.

Včeraj, hvala Bogu, nam je blagodejni dež zemljo prav dobro namočil; ta dar božji se kaj dobro prilega željnim sadikam, katere so se v pretečenim in tekočim tednu sadile.

Sadno drevje je sicer lepo cvetelo, a ob času cvetja bilo je malo preveč juga ter vsled tega oplodba cvetja le bolj srednja.

Glogovi belin ni napravil letos tukaj posebne škode, ker se je zalega o pravem času prav pridno obirala in uničevala.

Na šolskem vrtu imamo letošnjih in lanskih požlahtnjenčkov uže nekaj nad 800.; poleg tega imamo pa tudi za prihodnjo pomlad posajenih 550 pikirančkov, doma izgojenih.

Le to naj še omenim, da smo skoz ves mesec maj zjutraj ob 5. uri obhajali lepe šmarnice, za kar gre zahvala našemu gospodu župniku Jerneju Babniku, a v drugi pa tudi njegovemu pomočniku gospodu Valentinu Lavtarju. M. Rant.

Iz Ljubljane. — **Deželni zbor Kranjski.** Danes 20. t. m. prične se zborovanje deželnega zbora kranjskega omejeno na edini predmet konverzije deželnega zemljiško-odveznega dolga. — Kar nas je pri vabilu k zasedanji deželnega zbora razveselilo bilo je to, da je bolni deželni glavar Gustav grof Thurn vabilo s krepko roko lastnoročno podpisal, kar nam daje nado, da se mu zdravje kmalu povrne.

Za konverzijo samo pa je čas jako ugoden, ker je cena javnih posojil visoka n. pr. stane 100 gld. enakega gornjeavstrijskega posojila, kakoršno je naše sedaj pripravljeno, danes gld. 99.90. To posojilo prevzela je vlani „Unionbank“ po gld. 94.90 Za naše posojilo ponuja, kakor piše „N. fr. P.“ minulo nedeljo ravno ta banka po gld. 95.50 — Ker pa pri današnjih razmerah banki ostane izredno velik dobiček gld. 4.40 od vsakih 100 gl. in je pričakovati, da gredo kursi še bolj na kviško, zato se nadejamo, da deželni zbor pred svojim sklepom doseže še ugodnejše pogoje, ali pa si vsaj pridrži pravico, da polovico najema sam odda.

Zborovanje ima sedaj trajati dva, k večjem tri dni.

— **Občni zbor c. kr. kmetijske družbe** bil je minuli četrtek prav dobro obiskan. Glede izvolitve enega člena v glavni odbor postala je borba tako živahna, da se je volitev morala vršiti štirikrat. Pri prvi volitvi delili so se glasovi med gg. Kastelic, ki je bil do sedaj odbornik, ter med dvornega kaplana Šiška in pa M. Perucija. Pri drugi volitvi so se glasovi cepili še toliko, da je g. Šiška prejel jeden glas pod nadpolovično večino, g. Peruci pa največ za njim, nekaj glasov se je razcepilo. Pri potem sledeči ožji volitvi med imenovanima gospodoma pa se je dokazalo, da je bilo mnogo več listov oddanih, kakor pa je bilo členov družbe navzočih, zato se je morala volitev še v četrto ponoviti tako, da je vsak volilec svoj list osebno oddal pri predsedništvu in se potem vstopil na drugo stran med one, ki so že volili. Pri tej volitvi zbran je bil z izdatno večino g. škofovski dvorni kaplan Šiška.

Predloženim novim pravilom ugovarjal je sam gospod Deschmann v splošni razpravi. Pri tem zborovanji ni imel saboj v obče nobenega političnega pristaša.

O pravilih poročal je g. ces. svetnik Murnik, sprejele so se potem po kratki razpravi z malimi nebistvenimi popravki. — Izmed potem sledečih predlogov omenjamo samo žalostne novice iz Vipavske doline, da se je minuli teden tudi tam prikazala trtna uš in podružnica je poročala, naj bi se, ako je to še zvršiti z vspehom, okuženi vinogradi pokončajo, da se trtna uš zatare.

Občni zbor je bil sklenjen kmalu po 1 uri in potem se je mnogo deležnikov zbralo pri skupnem obedu v gostilni „Pri zvezdi“ (Ferlincu), kjer je zbrana družba živahno odobrila po podpredsedniku g. Seuniku izrečeno napitnico na gospoda poljedeljskega ministra grofa Falkenhayn-a, drugo zdravico napil je dr. Poklukar bolnemu predsedniku grofu Thurnu, z željo, da bi mu Bog povrnil ljubo zdravje, g. Murnik napil je gosp. deželnemu predsedniku baronu Winkler-ju in potem sledilo je še več napitnic.

— **50letnico svojega službovanja** kot tiskar praznuje v nedeljo dne 1. julija gospod Anton Pleško, strojevodja v „Národni tiskarni“, združena je ta slavnost ob enem tudi z dvajsetletnico ustanovljenja tiskarskega društva v Ljubljani. Vspored je: ob 11. uri dopoludne, pozdravljenje slavljenca v društveni dvorani; ob 1. uri popoludne banket pri g. Ferlincu; ob 4. uri popoludne: Slavnostni koncert na Koslerjevim vrtu. Vstopnina za osebo 30 kr. Čisti dohodek je namenjen blagajnici v podporo tiskarskih vdov in sirot.

— **Strela ubila** je prejšnjo nedeljo zjutraj Nežo Plut v Semiču. Nesrečnica postavila se je med hudo uro pod visoko drevo in je tam našla prerano smrt.

— **Porotna sodnija v Ljubljani** pričela je minuli teden svoje konečne razprave in že vidimo zopet na zatožni klopi skoraj same ubijalce, jednega celo morilca-roparja. Do sedaj bili so obsojeni: Jakob Pavšek, zarad uboja na 18 mesecev; Franz Strgar, zavolj teškega telesnega poškodovanja, na 16 mesecev težke ječe. Franc Zevnik pa zavolj roparskega umora k smrti na vislicah. Naj bi vsaj take vsako leto ponavljajoče se kazni bile v svarilo naši večinoma zavolj pijanosti prebojaželjni mladini. Nadejamo se, da bode sedaj izdatno podraženo žganje tudi pripomoglo brzdati divjo bojaželjnost.

— **Vožnjo v s cvetlicami okinčanih vozeh** priredila je minulo sredo popoludne ob 6. družba ljubljanskih jezdecev pod vodstvom trgovca E. Mayer-ja. V Gradišči zbralo se je 49 s cvetlicami okinčanih voz, v katerih se je vozila gospoda po mestu, potem pa so se odpeljali krog Rožnika na strelišče.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Nemška. — Minulo je še le 99 dni odkar je umrl stari nemški cesar Viljem nad 90 let star in že mu je sledil minuli petek dne 15. t. m. njegov še le 57 let stari sin, cesar Friderik, v večnost po dolg ineozdravljivi vratni bolezni na svojem poletnem bivališči Friderichskron pri Potsdam-u.

Mej zdravniki tekla je ves čas bolezni pravda, jeli vratna bolezen cesarjeva rak ali ne rak, sedaj je pravda

rešena s smrtjo bolnikovo in o tem se zdravniki ne bodo več pravdali, jeli bila bolezen taka ali taka, ker eno je postalo gotovo, da je bila smrtonosna in edino to je odločilno za bolnike in za vse one, ki se brigajo za zdravje bolnikovo.

Angleški zdravnik dr. Mankenzi bil je pri bolezni vedno svojega posebnega menenja, bil je v nasprotji z večino nemških zdravnikov in strokovnjakov pri vratnih boleznih. Da sedaj umrlimu cesarju ni popolnoma vzel nade ozdravljenja, to je bila nedvomljiva zasluga njegova, večja in poglavitna zasluga Makenzi-jeva pa je bila ta, da se je protivil izrezanju dušnika iz bolnikovega vratu in nameščenja bolnega dela z umetnim dušnikom.

Vsi zdravniki bili so namreč minulo jesen, ko so nemški strokovnjaki priporočali tako operacijo, edini v tem, da bi bila taka operacija zelo nevarna za zdravje bolnikovo, vrh tega pa tudi vspeh za ozdravenje bolnikovo negotov. S tem, da je Makenzi s podporo sedanje cesarice Viktorije zabranil ono nevarno izrezavanje, podaljšal je bolniku življenje za 8 ali 9 mesecev in mu je tako posredno pripomogel k prestolu. Te zasluge ne odrekavajo mu sedaj tudi njegovi nemški nasprotniki ne, umrli cesar in pa rodbina njegova pa so te zasluge njegove pripoznali s posebnim odlikovanjem.

Cesar Friderik segal je vkljub hudemu trpljenju in vkljub telesne slabosti izdatno in vspešno v vladarska posla. „Novice“ omenjale so v tem oziru enako njegovega oklica „nemškemu narodu“, kakor pisanja njegovega do kanclerja kneza Bismarka. V zadnjih številkah „Novic“ omenjali smo borbe cesarjeve s kanclerjem zarad prostosti volitev in vsled katere je odstopil pruski minister Putkamer.

Že pred tednom poročali smo, da je bolezen cesarjeva postala nevarnejša, da teško zavživa jedila, ker je bolezen razjedla steno med dušnikom in požiralnikom, morali so zdravniki cesarju dajati jedila po umetno vpeljani cevi, to da ta zadnji pomoček odpovedal je kmalu svojo porabo, bolnik je pešal bolj in bolj, ako ravno vedno pri zavesti, postal je bolnik zelo slab v četrtek v pozni večer, noč ga je poberala, proti jutru pričela se je že skrajna slabost, ob 9. uri umiranje in ob 11. uri 12. minut vzdihnil je svojo dušo, v navzočosti svoje rodbine.

Naslednik mu je stareji sin njegov, kot cesar Nemški imenovan Viljem II. Mlajši sin njegov poročil se je še le dne 24. minulegá meseca.

Nov cesar vladal bode zopet po vsem po volji Bismarkovi v smislu strogejega samovladarstva, vendar pa tudi, kakor se vse nadeja, v smislu ohranenja miru.

Pogreb cesarjev vršil se je minuli ponedeljek opoludne po izrečeni želji umrlega, brez vdeleženja zastopnikov unanjih držav, v ožjem rodbinskem krogu in z vdeležbo vojaštva. Vse evropejske in tudi unanje države, kakor tudi papež naznanili so svoje milovanje o teški zgubi, ki je zadela zopet Nemško.

Srbska. — Nek francoski list „Temps“ poročal je z Belegagrada, da je tam nastala ministerska kriza, ker je baje kralj nameraval odpraviti ustavo. Avstrijska „Pol. Corespondenca“ ugovarja istinitosti tega poročila, rekoč, da nima nikakoršne stvarne podlage, temveč, da kralj nikdar ne more nameravati kaj tacega in da imajo do sedanje vlade popolno zaupanje vse domoljubne stranke, ker pripoznajo, da je zmožna k miru spraviti vse one elemente, ki delajo na tak prevrat, kakoršnega si želi očividno dopisnik v omenjeni francoski list.

Ruska. — Ruski poslanik pri laškem dvoru baron Uexküll je nevarno obolel in odpotoval domu. Tudi ruski časniki izražajo, enako onim drugih držav, jako sočutno svoje milovanje o smrti nemškega cesarja Friderika.

Najnovejše vesti.

Nemška — Nov cesar Viljem II. proglasil je oklic do „svojega ljudstva“ v katerem pravi med drugim: *„Na prestol svojih očetov pozvan prevzel sem vlado s pogledam k kralju vsih kraljev ter sim Bogu obljubil, po izgledu svojih očetov, svojemu ljudstvu biti pravičen in milostiv vladar, gojiti pobožnost in strah Božji, varovati mir, pospeševati blagostanje dežele, biti pomočnik vbogim in stiskanim, pravici pa zvest čuvaj“*

Potem omenja tesne zveze med ljudstvom in vladarjem po vzajemni zvestobi in ljubezni.

Liberalni listi, izrekoma „Pester Lloyd“ je že padel bo novem nemškem vladarji rekoč, kaj to je vse, kar nemško ljudstvo sme zahtevati! — To je v drugi obliki verskosocijalni program, kakoršnega proglaša znani Berolinski dr. Stöcker, to je reakcija v vsi nagoti.

Žitna cena

v Ljubljani 16. junija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 95 kr. — banaške 7 gold. 32 kr. — turšice 5 gold. 70 kr. — soršice gold. 5 75 kr. — rži 5 gold. 30 kr. — ječmena 3 gold. 10 kr. — ovsa 4 gold. — kr. — ajde 5 gold. 60 kr. — ovsa 2 gold 44 kr. — Krompir 2 gold. 05 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 18. junija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 64 kr.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki.